Euroopan parlamentti
2019-2024

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta
Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunta

2020/2035(INL)

20.5.2021

MIETINTÖLUONNOS

suosituksista komissiolle sukupuolistuneen väkivallan torjumisesta: verkkoväkivalta
(2020/2035(INL))

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta
Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunta

Esittelijät: Sylwia Spurek, Elissavet Vozemberg-Vrionidi

(Aloite – työjärjestyksen 47 artikla)
(Valiokuntien yhteiskokoukset – työjärjestyksen 58 artikla)

(Ehdotuksen laatijat: Sylwia Spurek, Elissavet Vozemberg-Vrionidi)

PR_INL

SISÄLTÖ

Sivu

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS 3

PÄÄTÖSLAUSELMAESITYKSEN LIITE: PYYDETYN EHDOTUKSEN SISÄLTÖÄ KOSKEVAT SUOSITUKSET – SUKUPUOLISTUNEEN VÄKIVALLAN TORJUMINEN: VERKKOVÄKIVALTA 8

PERUSTELUT 11

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS

suosituksista komissiolle sukupuolistuneen väkivallan torjumisesta: verkkoväkivalta (2020/2035(INL))

Euroopan parlamentti, joka

– ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklan ja 3 artiklan 3 kohdan,

– ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 83 artiklan 1 kohdan ja 225 artiklan,

– ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan ja erityisesti sen 7, 8, 10, 11, 12, 21, 23–26 ja 47 artiklan,

– ottaa huomioon 5. maaliskuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Tasa-arvon unioni: sukupuolten tasa-arvostrategia 2020–2025”,

– ottaa huomioon 24. kesäkuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”uhrien oikeuksia koskeva EU:n strategia” (2020–2025),

– ottaa huomioon Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta,

– ottaa huomioon 21. tammikuuta 2021 antamansa päätöslauselman sukupuolten tasa-arvoa koskevasta EU-strategiasta[1],

– ottaa huomioon Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksia koskevien oikeudellisten välineiden määräykset erityisesti naisten oikeuksista ja muut naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevat Yhdistyneiden kansakuntien oikeudelliset välineet,

– ottaa huomioon 16. joulukuuta 2020 annetut Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen päätöslauselmat kaikkinaisen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä ja poistamista koskevien toimien tehostamisesta (A/RES/75/161) sekä oikeudesta yksityisyyteen digitaalisella aikakaudella (A/RES/75/176),

– ottaa huomioon 2. heinäkuuta 2018 annetun YK:n ihmisoikeusneuvoston päätöslauselman aiheesta ”naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan poistamista koskevien toimien nopeuttaminen: naisiin ja tyttöihin digitaalisessa ympäristössä kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja siihen puuttuminen” (A/HRC/38/L.6),

– ottaa huomioon Euroopan parlamentin tutkimuspalvelun tutkimuksen aiheesta ”sukupuolistuneen väkivallan torjuminen: verkkoväkivalta” (Euroopan tason lisäarvon arviointi),

[1] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2021)0025.

– ottaa huomioon Euroopan tasa-arvoinstituutin laatiman tasa-arvoindeksin,

– ottaa huomioon rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta 25. lokakuuta 2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/29/EU[2],

– ottaa huomioon työjärjestyksen 47 ja 54 artiklan,

– ottaa huomioon kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan ja naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunnan työjärjestyksen 58 artiklan mukaisen yhteiskäsittelyn,

– ottaa huomioon kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan ja naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunnan mietinnön (A9-0000/2021),

A. ottaa huomioon, että unionin sukupuolten tasa-arvostrategian 2020–2025 ensimmäisessä tavoitteessa keskitytään sukupuolistuneen väkivallan lopettamiseen ja kuvataan sitä yhdeksi yhteiskuntiemme suurimmista haasteista;

B. ottaa huomioon, että naisiin kohdistuva väkivalta ja muut sukupuolistuneen väkivallan muodot ovat yleisiä unionissa ja että ne on nähtävä syrjinnän äärimmäisenä muotona; ottaa huomioon, että sukupuolistunut väkivalta perustuu naisten ja miesten välisen vallan epätasa-arvoiseen jakautumiseen, seksismiin ja sukupuolistereotypioihin, jotka ovat johtaneet miesten määräävään asemaan ja syrjintään naisia kohtaan;

C. ottaa huomioon, että naisiin kohdistuva väkivalta ja sukupuolistunut väkivalta ovat erilaisia mutta eivät toisiaan poissulkevia muotoja ja ilmentymiä; ottaa huomioon, että nämä väkivallan eri muodot liittyvät usein toisiinsa ja ovat erottamaton osa verkon ulkopuolista väkivaltaa, sillä ne voivat edeltää tai seurata sitä tai olla jatkoa sille;

D. ottaa huomioon, että verkossa tapahtuva häirintä, verkkovainoaminen, verkkokiusaaminen, verkkoprovosointi, vihapuhe verkossa, sanasodan aiheuttaminen tahallisesti (”fleimaus”), henkilötietojen etsiminen ja luvaton jakeleminen (”doksaus”) ja kuvien luvattomaan jakamiseen perustuva seksuaalinen hyväksikäyttö kuuluvat yleisimpiin sukupuolistuneen verkkoväkivallan muotoihin; ottaa huomioon, että jotkut jäsenvaltiot ovat hyväksyneet erityistä lainsäädäntöä, joka koskee vain joitakin näistä erityismuodoista;

E. ottaa huomioon, että vaikka tietoisuus sukupuolistuneesta väkivallasta lisääntyy, kattavien ja ajankohtaisten tietojen keräämisen puute ja sukupuolistuneen verkkoväkivallan aliraportointi estävät sen esiintyvyyttä koskevan täsmällisen arvioinnin; ottaa huomioon, että sukupuolistunutta verkkoväkivaltaa koskevan Euroopan tason lisäarvon arvioinnissa arvioidaan, että 4–7 prosenttia unionin naisista on kokenut verkossa tapahtuvaa häirintää viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana ja 1–3 prosenttia on kokenut vainoamista verkossa;

[2] EUVL L 315, 14.11.2012, s. 57.

F. ottaa huomioon, että verkkoväkivaltaa voidaan kohdistaa naisiin joko yksilöinä tai yhteisön jäseninä; ottaa huomioon, että moniperusteiset syrjinnän muodot voivat pahentaa sukupuolistuneen verkkoväkivallan seurauksia;

G. ottaa huomioon, että sukupuolistunut verkkoväkivalta vaikuttaa erityisesti joihinkin naisiin, kuten poliitikkoihin, julkisissa viroissa oleviin naisiin, toimittajiin, bloggaajiin ja ihmisoikeuksien puolustajiin, ja toteaa, että tämä aiheuttaa heille henkistä haittaa ja kärsimystä ja lisäksi estää heitä osallistumasta digitaalisesti poliittiseen ja yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurielämään;

H. ottaa huomioon, että sukupuolistunut verkkoväkivalta vaikuttaa mielenterveyteen, perusoikeuksien täysimääräiseen harjoittamiseen ja jopa demokratiaan ja että sillä on seurauksia yhteiskunnassa, mukaan lukien taloudelliset vaikutukset;

1. korostaa, että sukupuolistunut verkkoväkivalta on muun kuin verkossa tapahtuvan sukupuolistuneen väkivallan jatkumo ja että mikään politiikkavaihtoehto ei ole tehokas ellei tätä todellisuutta oteta huomioon;

2. pitää myönteisenä unionin sukupuolten tasa-arvostrategiaa 2020–2025, jonka komissio esitti välineenä naisiin kohdistuvan väkivallan ja sukupuolistuneen väkivallan ja näiden perimmäisten syiden torjumiseksi;

3. korostaa, että covid-19-pandemia on lisännyt lähisuhdeväkivallan ja hyväksikäytön riskiä, koska uhrien on pakko viettää enemmän aikaa väkivallan tekijöiden kanssa ja koska he ovat yleensä eristyksissä tukiverkostoista; kehottaa jäsenvaltioita lisäämään turvakotien, auttavien puhelinten ja tukipalvelujen kautta annettavaa apua uhrien suojelemiseksi ja sukupuolistuneesta väkivallasta ilmoittamisen helpottamiseksi;

4. korostaa, että sukupuolistunut verkkoväkivalta on tieto- ja viestintäteknologian käytön rajatylittävän ulottuvuuden vuoksi luonteeltaan ylikansallista;

5. kehottaa jäsenvaltioita edistämään tietoisuuden lisäämistä, panemaan täytäntöön kansallisia rikosoikeuslakeja sekä erityisiä käytäntöjä ja ohjelmia sukupuolistuneen verkkoväkivallan ehkäisemiseksi ja tällaisiin tekoihin syyllistyneiden rankaisemattomuuden torjumiseksi;

6. kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita perustamaan luotettavan järjestelmän, jolla kerätään säännöllisesti eriteltyjä ja vertailukelpoisia tilastotietoja sukupuolistuneesta väkivallasta, myös verkkoväkivallasta;

7. panee merkille, että muun muassa stressi, keskittymisongelmat, ahdistuneisuus, paniikkikohtaukset, huono itsetunto, masennus, traumaperäinen stressihäiriö, luottamuksen puute ja hallinnan tunteen puute, jotka johtuvat verkkoväkivallasta, voivat vaikuttaa mielenterveyteen;

8. korostaa, että sukupuolistunut verkkoväkivalta aiheuttaa henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia seurauksia;

9. kehottaa jäsenvaltioita kiinnittämään erityistä huomiota naisiin, jotka kuuluvat sukupuolistuneen verkkoväkivallan osalta haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, ja kehittämään erityisiä tukipalveluja ja valistusohjelmia näille erityisryhmille;

10. pitää valitettavana, että sukupuolistunut verkkoväkivalta vähentää naisten osallistumista julkiseen keskusteluun, mikä heikentää unionin demokraattisia periaatteita; pitää valitettavana, että erityisesti naisaktivisteihin, toimittajiin ja poliitikkoihin on kohdistettu ”hiljentämistoimenpiteitä”, joiden tarkoituksena on pelottaa naiset osallistumasta poliittiseen elämään ja päätöksentekoon;

11. muistuttaa, että sukupuolistereotypiat ovat sukupuoleen perustuvan syrjinnän ytimessä ja että ne ovat yksi suurimmista esteistä naisten ja tyttöjen pääsylle tieto- ja viestintätekniikan alalle ja digitaalialalle; korostaa, että tieto- ja viestintätekniikan alalla vallitseva sukupuolten välinen kuilu on kurottava umpeen koulutuksen ja tiedotuskampanjoiden avulla ja edistämällä naisten edustusta alalla;

12. korostaa, että sukupuolistuneen verkkoväkivallan uhreja on suojeltava ja tuettava ja heille on varmistettava vahingonkorvaukset;

13. muistuttaa, että neuvoston on vietävä pikaisesti päätökseen prosessi, jolla unioni ratifioi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (”Istanbulin yleissopimus”) laajan ja rajoituksettoman liittymisen pohjalta, ja että sen on kannustettava sopimuksen ratifiointia sekä nopeaa ja asianmukaista täytäntöönpanoa ja toteuttamisen valvontaa kaikissa jäsenvaltioissa; korostaa, että Istanbulin yleissopimus on kattavin kansainvälinen sopimus, jolla puututaan sukupuolistuneen väkivallan perimmäisiin syihin sen kaikissa muodoissa; korostaa, että tämä kehotus ei heikennä kehotusta hyväksyä sukupuolistuneen väkivallan torjumista koskeva unionin säädös vaan se pikemminkin täydentää sitä;

14. vahvistaa aiemmin esiin tuomansa sitoutumisen sukupuolistuneen väkivallan torjuntaan ja siihen, että on tarpeen laatia kattava direktiivi, joka kattaa kaikki sen muodot, koska se on paras tapa lopettaa sukupuolistunut väkivalta;

15. pyytää neuvostoa ottamaan käyttöön siirtymälausekkeen tekemällä päätöksen, jossa sukupuolistunut väkivalta todetaan erityisen vakavan rikollisuuden alaksi, joka on rajatylittävää, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 83 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan mukaisesti;

16. pyytää komissiota esittämään ilman aiheetonta viivytystä SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdan 1 alakohdan perusteella ehdotuksen säädökseksi, jolla vahvistetaan toimenpiteitä sukupuolistuneen verkkoväkivallan torjumiseksi liitteessä esitettyjen suositusten mukaisesti; toteaa, että ehdotus ei saisi heikentää pyrkimyksiä tunnustaa sukupuolistunut väkivalta uudeksi erityisen vakavan rikollisuuden alaksi, joka on rajatylittävää, SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdan kolmannen alakohdan tai sukupuolistunutta väkivaltaa koskevan johdetun oikeuden mukaisesti ja kuten parlamentti on aiemmin pyytänyt;

17. kehottaa puhemiestä välittämään tämän päätöslauselman sekä liitteenä olevat yksityiskohtaiset suositukset komissiolle ja neuvostolle.

PÄÄTÖSLAUSELMAESITYKSEN LIITE:
PYYDETYN EHDOTUKSEN SISÄLTÖÄ KOSKEVAT SUOSITUKSET – SUKUPUOLISTUNEEN VÄKIVALLAN TORJUMINEN: VERKKOVÄKIVALTA

Suositus 1 (hyväksyttävän direktiivin tavoitteet)

Direktiivin tavoitteena olisi oltava vahvistaa sukupuolistuneen verkkoväkivallan määrittelyä ja siihen liittyviä seuraamuksia koskevat vähimmäissäännöt sekä vahvistaa toimenpiteet, joilla edistetään ja tuetaan jäsenvaltioiden toimia kyseisen rikollisuuden ehkäisemisen alalla, ja toimenpiteet, joilla suojellaan ja tuetaan uhreja ja varmistetaan korvausten maksaminen uhreille.

Suositus 2 (soveltamisala ja määritelmät)

– mitkä rikokset?

SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohtaan sisällytetty termi ”tietokonerikollisuus” voi kattaa myös sähköisiin viestintäverkkoihin tai tietojärjestelmiin kohdistuvat tai niitä käyttämällä tehdyt rikokset, ja vakavat sukupuolistuneen verkkoväkivallan muodot, jotka ovat rajatylittäviä, voivat kuulua SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ”tietokonerikollisuuden” soveltamisalaan.

Tämän lisäksi SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdan perusteella voitaisiin ottaa käyttöön toimenpiteitä, joilla pyritään ehkäisemään sukupuolistunutta verkkoväkivaltaa ja auttamaan uhreja, koska ne täydentävät direktiivin päätavoitetta.

Soveltamisalan olisi katettava kaikenlainen osittain tai kokonaan tieto- ja viestintätekniikkaa, kuten matka- ja älypuhelimia, internetiä, sosiaalisen median alustoja tai sähköpostia käyttäen tai niiden avulla toteutettu sukupuolistunut väkivalta tai törkeä väkivalta, jota kohdistetaan naiseen siksi, että hän on nainen, tai joka vaikuttaa suhteettomasti naisiin.

Vaikka sukupuolistuneen verkkoväkivallan eri muodoista ei ole mahdollista esittää kattavaa typologiaa, koska se kehittyy jatkuvasti ja uusia muotoja syntyy, seuraavat tyypit olisi mainittava ja määriteltävä:

- **verkossa tapahtuva häirintä** (mukaan lukien verkkokiusaaminen, seksuaalisesti eksplisiittisen materiaalin ei-toivottu vastaanottaminen, kiusaaminen);
- **verkkovainoaminen**;
- **tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvät yksityisyyden loukkaukset** (mukaan lukien yksityisten tietojen tai kuvien käyttö, jakaminen ja manipulointi, mukaan lukien intiimit tiedot ilman suostumusta, kuvaperusteinen seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalisten kuvien luvaton luovuttaminen, doksaus, identiteettivarkaudet);
- **etävalvonta tai -tarkkailu** (myös mobiililaitteiden vakoilusovellusten kautta);
- **uhkaukset** (mukaan lukien suorat uhkaukset ja väkivallalla uhkailu, kiristäminen, seksuaalinen kiristäminen);
- **seksistinen vihapuhe** (mukaan lukien väkivaltaisen sisällön julkaiseminen ja jakaminen, seksististen tai sukupuolittuneiden kommenttien ja loukkausten käyttö, naisten solvaaminen näiden omien näkemysten esittämisen ja sukupuolisten ehdotusten torjumisen vuoksi);

- **itsemurhaan tai anoreksiaan yllyttäminen ja psyykkisesti vahingoittava käytös**;
- **tietokonevahingot** tiedostoille, ohjelmille ja laitteille, hyökkäykset verkkosivustoille ja muille digitaalisille viestintäkanaville;
- **luvaton käyttö** (matkaviestintä, sähköpostit, pikaviestit tai sosiaalisen median tilit);
- **yhteydenottokieltojen rikkomiset**, kun ne on asetettu tuomioistuimen päätöksellä;
- **suoranainen väkivalta.**

– mitkä uhrit?

Ehdotuksen henkilöllisen soveltamisalan olisi katettava kaikki sukupuolistuneen verkkoväkivallan uhrit siten, että tunnustetaan erityisesti moniperusteisen syrjinnän muodot ja julkiseen elämään osallistuvat uhrit.

Suositus 3 (ehkäisevät toimet)

Jäsenvaltioiden olisi otettava käyttöön sukupuolistunutta verkkoväkivaltaa ehkäiseviä toimenpiteitä:

- tiedotus- ja valistusohjelmat, joissa ovat mukana kaikki asiaankuuluvat toimijat ja sidosryhmät ja joilla puututaan sukupuolistuneen verkkoväkivallan perimmäisiin syihin sukupuolistuneen väkivallan yleisissä puitteissa, jotta voidaan muuttaa sosiaalisia ja kulttuurisia asenteita ja poistaa sukupuolistereotypioita samalla kun edistetään vastuullista käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa ja lisätään internetin turvallista käyttöä koskevaa lukutaitoa;
- sukupuolistunutta verkkoväkivaltaa koskeva tutkimus (syyt, yleisyys, vaikutus);
- digitaalikasvatus, digilukutaito ja digitaaliset taidot, myös koulujen opetussuunnitelmissa, jotta voidaan lisätä ymmärrystä digitaaliteknologioista ja lisätä käyttäjien vaikutusmahdollisuuksia, parantaa digitaalista osallisuutta, varmistaa perusoikeuksien kunnioittaminen, poistaa mahdollinen sukupuolten epätasa-arvo teknologian saatavuudessa ja varmistaa sukupuolten moninaisuus teknologia-alalla erityisesti kehitettäessä uusia teknologioita;
- jäsenvaltioiden välisen yhteistyön kehittäminen tietojen, asiantuntemuksen ja parhaiden käytäntöjen vaihtamiseksi erityisesti eurooppalaisen rikoksentorjuntaverkoston (EUPCN) kautta;
- tuki sukupuolistuneen väkivallan ehkäisemiseksi toimiville kansalaisyhteiskunnan järjestöille;
- asiantuntijoille ja eri alojen ammattilaisille suunnatun kohdennetun koulutuksen edistäminen, sosiaalipalvelut ja lainvalvontaviranomaiset mukaan luettuina;
- monialainen ja sidosryhmien välinen yhteistyö, myös teknologiayritysten, säilytyspalvelun tarjoajien ja toimivaltaisten viranomaisten kanssa, parhaista käytännöistä sukupuolistuneen väkivallan torjumiseksi perusoikeuksien mukaisesti.

Suositus 4 (uhrien suojelu ja tukeminen ja heille maksettavat korvaukset)

Komission ja jäsenvaltioiden olisi toteutettava seuraavat toimet, joiden olisi kaikkien oltava uhrikeskeisiä ja moniperusteisia:

- edistetään erityiskoulutusta sukupuolistuneen verkkoväkivallan uhrien kanssa tekemisissä oleville oikeusalan ammattilaisille ja ammattihenkilöille, kuten

lainvalvontaviranomaisille, sosiaali-, lastenhoito- ja terveydenhuoltohenkilöstölle sekä oikeuslaitoksen jäsenille; oikeusalan ohjelman sekä kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman puitteissa voitaisiin toteuttaa unionin laajuisia koulutusohjelmia; erityistä huomiota olisi kiinnitettävä toissijaiseen uhriksi joutumiseen ja sen välttämiseen, sukupuolistuneen väkivallan kaksoisulottuvuuteen (verkossa / verkon ulkopuolella) ja moniperusteiseen syrjintään;
- mahdollistetaan tiedonsaanti ja kehitetään verkkoväkivallan uhreille tarkoitettuja erityispalveluja (auttavat puhelimet, turvakodit);
- helpotetaan uhrien ilmoituksia, jotta he voivat saada suojelumääräyksiä, ja kehitetään oikeussuojamekanismeja asianmukaisine korvaustoimenpiteineen;
- kehitetään yhteistyömekanismeja asiaankuuluvien toimijoiden, kuten oikeuslaitoksen, syyttäjien, lainvalvontaviranomaisten, paikallis- ja alueviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan järjestöjen, välillä.

Suositus 5 (sukupuolistuneesta verkkoväkivallasta nostettavat syytteet ja sen kriminalisointi)

Suosituksessa 1 tarkoitetun määritelmän perusteella sukupuolistuneen verkkoväkivallan kriminalisoinnissa olisi otettava huomioon seuraavat kriteerit:

- sukupuolistuneen verkkoväkivallan muodot, jotka jäsenvaltioiden on kriminalisoitava (myös kyberrikollisuuden varhaiset vaiheet – yllyttäminen, avunanto ja yritys);
- vähimmäis- ja enimmäisrangaistukset (vankeus ja sakot);
- rajatylittävät tutkinta- ja syytetoimet;
- raskauttavat seikat, jotka riippuvat nais- ja tyttöuhrien profiilista (naisten ja tyttöjen erityispiirteiden ja haavoittuvuuksien hyödyntäminen verkossa);
- uhrikeskeinen ja moniperusteinen lähestymistapa.

Suositus 6 (tietojen keruu ja raportointi)

Komission ja jäsenvaltioiden olisi kerättävä ja julkaistava eriteltyjä ja vertailukelpoisia tietoja sukupuolistuneesta verkkoväkivallasta, erityisesti sukupuolistuneen verkkoväkivallan eri muodoista, ei pelkästään lainvalvontaa koskevien raporttien vaan myös naisten kokemusten pohjalta.

Komission olisi esitettävä Euroopan parlamentille ja neuvostolle säännöllisesti kertomus, jossa arvioidaan, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet ehdotetun direktiivin mukaisia toimenpiteitä.

PERUSTELUT

Ehdotuksen tausta ja perusteet

Sukupuolistuneella väkivallalla sekä verkossa että sen ulkopuolella on syvät juuret yhteiskuntamme rakenteellisessa eriarvoisuudessa. Sen yllä lepää yhä hiljaisuus, ja se on edelleen yksi vakavimmista ihmisoikeusloukkauksista. Sukupuolistunut väkivalta on edelleen yleistä, ja sillä on valtava vaikutus uhreihin, heidän perheisiinsä ja yhteisöihinsä. Tilannetta pahentavat entisestään sukupuolittuminen, stereotypiat ja historiallisesti epätasa-arvoisten valtasuhteiden jatkuva ilmentyminen. Euroopan neuvoston yleissopimuksessa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin yleissopimus) tunnustetaan tämä sukupuolistuneen väkivallan rakenteellinen luonne. Näin ollen ei ole kyse yhdestä ainoasta vaan monesta tekijästä, kuten kulttuurisista, oikeudellisista, taloudellisista ja poliittisista tekijöistä, jotka osaltaan pahentavat sukupuolistunutta väkivaltaa yhteiskunnassamme.

Nykyisenä digiaikana internet sekä tieto- ja viestintätekniikka luovat nopeasti uusia sosiaalisia digitaalisia tiloja ja muuttavat sitä, miten ihmiset tapaavat, viestivät ja ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. Verkossa toteutettavista sekä tieto- ja viestintätekniikan avulla mahdollisista sukupuolistuneen väkivallan muodoista on tullut yhä yleisempiä, etenkin kun sosiaalisen median alustoja ja muita teknisiä sovelluksia käytetään joka päivä ja kaikkialla. Naisiin kohdistuva verkkoväkivalta on yksi sukupuolistuneen väkivallan muoto. Verkkoväkivaltaan sisältyvät verkossa tapahtuva häirintä, verkkovainoaminen, luvaton kuvien väärinkäyttö, seksuaalinen vihapuhe ja muut muodot.

Sukupuolistunut verkkoväkivalta ei kuitenkaan ole uusi väkivallan muoto vaan verkon ulkopuolisen sukupuolistuneen väkivallan jatkumo. Se vaikuttaa syvästi yksilöiden perusoikeuksiin ja -vapauksiin, heidän ihmisarvoonsa ja elämäänsä kaikilla tasoilla, myös fyysisen ja henkisen terveyden ja mielenterveyden, hyvinvoinnin sekä heidän yhteiskunnallisen, taloudellisen ja ammatillisen kehityksensä kannalta. Uhrit kokevat muita enemmän ahdistusta, stressiä, masennusta, traumoja, paniikkikohtauksia, alhaista itsetuntoa ja voimattomuutta siksi, että he eivät kykene vastaamaan hyväksikäyttöön. Jotkut naisten ryhmät, kuten aktivistit ja ihmisoikeuksien puolustajat, naispoliitikot, toimittajat, bloggaajat, etnisiin vähemmistöihin kuuluvat naiset, lesbot, biseksuaaliset ja transsukupuoliset naiset sekä vammaiset naiset ovat tieto- ja viestintätekniikkavälitteisen väkivallan erityisiä kohteita. Moniperusteinen lähestymistapa on ratkaisevan tärkeä, jotta voidaan ymmärtää sukupuolistuneen verkkoväkivallan uhreja koettelevia syrjinnän muotoja. Todellisuus osoittaa myös, että sukupuolistunut verkkoväkivalta heikentää usein naisten ääntä ja osallistumista aktiivisina digitaalikansalaisina ja että tämä heikentävä vaikutus heijastuu usein todellisuuteen.

Parlamentti on monessa päätöslauselmassaan tunnustanut sukupuolistuneen väkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamisen tärkeyden ja vaatinut oikeudellisia toimia ja politiikkatoimia ilmiön torjumiseksi. Seuraavat parlamentin aloitteet heijastavat tätä huolta:

- parlamentti korosti 12. syyskuuta 2017 antamassaan päätöslauselmassa ehdotuksesta neuvoston päätökseksi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen tekemisestä Euroopan unionin osalta, että on ryhdyttävä toimiin sukupuolistuneen väkivallan verkossa

yleistyvän ilmiön torjumiseksi, mukaan lukien erityisesti nuorten naisten ja tyttöjen sekä hlbti-ihmisten kiusaaminen, häirintä ja pelottelu;

- parlamentti korosti kyberrikollisuuden torjunnasta 3. lokakuuta 2017 antamassaan päätöslauselmassa, että tarvitaan yhteisiä yhdenmukaistettuja kyberrikoksen määritelmiä, mukaan luettuina lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja riisto, kyberhäirintä ja kyberhyökkäykset;

- parlamentti muistutti 26. lokakuuta 2017 antamassaan päätöslauselmassa seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön torjumisesta EU:ssa, että tarvitaan keskeisiä toimia esimerkiksi verkossa esiintyvien uusien väkivallan muotojen torjumiseksi, ja se korosti, että naisten verkossa tapahtuva häirintä erityisesti sosiaalisessa mediassa ruokkii myös muita naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan muotoja;

- parlamentti muistutti 17. huhtikuuta 2018 antamassaan päätöslauselmassa naisten ja tyttöjen vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä digitaalialan kautta, että digitaaliset viestintämallit ovat myötävaikuttaneet vihapuheen ja naisiin kohdistuvien uhkausten lisääntymiseen ja että naisiin kohdistuvan verkkoväkivallan eri muotoja ei vieläkään tunnusteta oikeudellisesti. Parlamentti kehotti siksi lisäämään EU:n ja jäsenvaltioiden välistä koordinointia, jotta voidaan torjua teknologian mahdollistamia rajatylittäviä rikoksia, esimerkiksi, ihmiskauppaa, verkossa tapahtuvaa häirintää ja nettivainoamista, ja kehotti jäsenvaltioita sisällyttämään verkkoväkivallan uudet muodot rikoslakeihinsa;

- FEMM-valiokunta hyväksyi 26. huhtikuuta 2018 mietintöluonnoksen, jossa ehdotettiin toimenpiteitä kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän torjumiseksi myös verkossa;

- parlamentti hyväksyi 28. marraskuuta 2019 päätöslauselman EU:n liittymisestä Istanbulin yleissopimukseen ja muista toimenpiteistä sukupuoleen perustuvan väkivallan torjumiseksi;

- parlamentti ilmaisi 21. tammikuuta 2021 sukupuolten tasa-arvoa koskevasta EU:n strategiasta antamassaan päätöslauselmassa tyytyväisyytensä komission ehdottamiin toimenpiteisiin, joilla puututaan verkkoväkivaltaan (mukaan lukien verkossa tapahtuva häirintä, verkkokiusaaminen ja seksistinen vihapuhe), joka vaikuttaa suhteettomasti naisiin ja tyttöihin, erityisesti aktivisteihin, naispoliitikoihin ja muihin julkisessa keskustelussa näkyviin julkisuuden henkilöihin. Se kehotti myös jäsenvaltioita ja EU:ta hyväksymään lisää toimenpiteitä, myös sitovia lainsäädäntötoimenpiteitä, jotta voidaan torjua näitä väkivallan muotoja kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan direktiivin puitteissa, ja kehotti antamaan jäsenvaltioille tukea niiden kehittäessä yhdessä tieto- ja viestintäteknologia-alan kanssa koulutusvälineitä kaikissa vaiheissa – ennaltaehkäisystä ja suojelusta aina syytetoimiin – toimiville yksiköille, kuten poliisivoimille ja oikeuslaitokselle, ja kehotti turvaamaan samalla perusoikeudet verkossa;

- parlamentti hyväksyi 21. tammikuuta 2021 päätöslauselman sukupuolten välisen digitaalisen kuilun umpeenkuromisesta: naisten osallistuminen digitaalitalouteen;

- parlamentti kehotti 11. helmikuuta 2021 antamassaan päätöslauselmassa naisten oikeuksiin liittyvistä tulevista haasteista yli 25 vuotta Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman jälkeen jäsenvaltioita ja komissiota hyväksymään erityisiä

toimenpiteitä verkkoväkivallan, myös verkkohäirinnän ja -kiusaamisen sekä naisiin kohdistuvan vihapuheen, poistamiseksi.

Oikeusperusta

Tämän lainsäädäntöaloitteen oikeusperusta on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 83 artiklan 1 kohta. SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdan termi ”tietokonerikollisuus” voi kattaa myös sähköisiin viestintäverkkoihin tai tietojärjestelmiin kohdistuvat tai niitä käyttämällä tehdyt rikokset. Lissabonin sopimuksen jälkeen terminologia on kehittynyt, ja termejä ” kyberrikollisuus” ja ” tietokonerikollisuus” käytetään nyt sekaisin. Vakavat sukupuolistuneen verkkoväkivallan muodot, jotka ovat rajatylittäviä, voivat kuulua SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ”tietokonerikollisuuden” soveltamisalaan.
Myös SEUT-sopimuksen 84 artikla voi olla merkityksellinen, kun kyse on ehdotuksen osista, joilla pyritään edistämään ja tukemaan jäsenvaltioiden toimia rikosten ehkäisemisen alalla ja toimenpiteitä, joilla uhreja tuetaan ja suojellaan ja joilla varmistetaan korvausten maksaminen heille. Jos kaavaillut ennaltaehkäisevät toimenpiteet kuitenkin katsotaan verkkoväkivallan kriminalisoinnin liitännäistoimenpiteiksi, erityistä oikeusperustaa ei tarvittaisi.

Ehdotettujen suositusten selitykset

Päätöslauselman liitteessä esitetyt suositukset sisältävät seuraavat elementit: direktiivin tavoite, soveltamisala ja määritelmät, ehkäisevät toimenpiteet, uhrien suojelu ja tukeminen ja heille maksettavat korvaukset, sukupuolistuneesta verkkoväkivallasta nostettavat syytteet ja sen kriminalisointi sekä tietojen keruu ja raportointi.
Direktiivin tavoitteena on vahvistaa vähimmäissäännöt sukupuolistuneen verkkoväkivallan määrittelylle ja siihen liittyville seuraamuksille, sekä vahvistaa toimenpiteet, joilla edistetään ja tuetaan jäsenvaltioiden toimia kyseisen rikollisuuden ehkäisemisen alalla, ja toimenpiteet, joilla suojellaan ja tuetaan uhreja ja varmistetaan korvausten maksaminen uhreille. Tämän aloitteen yhteisesittelijät katsovat, että EU:lla ei ole oikeudellista kehystä sukupuolistuneen väkivallan ja erityisesti sukupuolistuneen verkkoväkivallan torjumiseksi ja uhrien suojelemiseksi ja tukemiseksi.
Kuten päätöslauselmassa todetaan, sukupuolistuneelle verkkoväkivallalle on olemassa useita määritelmiä, mutta kansainvälisesti hyväksyttyä oikeudellista määritelmää ei ole. Tästä syystä soveltamisalaa ja määritelmiä koskevassa suosituksessa jätetään komission tehtäväksi ehdottaa erityistä määritelmää, joka kattaa osittain tai kokonaan tieto- ja viestintätekniikkaa käyttäen tai niiden avulla toteutetun sukupuolistuneen väkivallan tai törkeän väkivallan, jota kohdistetaan naiseen siksi, että hän on nainen, tai joka vaikuttaa suhteettomasti naisiin. Ehdotus perustuu määritelmään, jota naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevä YK:n erityisraportoija käytti verkkoväkivaltaa koskevassa vuoden 2018 raportissaan.
Ehdotetut ehkäisevät toimenpiteet liittyvät sukupuolistuneen väkivallan, myös verkkoväkivallan, perimmäisiin syihin. Tästä syystä ne keskittyvät erityisesti koulutukseen ja valistukseen, tietoisuuden lisäämiseen, sukupuolistereotypioiden poistamiseen ja tutkimuksen edistämiseen. Ne edellyttävät myös monialaista ja sidosryhmien välistä yhteistyötä muun muassa säilytyspalvelun tarjoajien kanssa sekä teknologiayritysten kanssa toteutettavia yhteisiä toimia, jotka koskevat parhaita käytäntöjä sukupuolistuneen väkivallan torjumiseksi perusoikeuksien mukaisesti.
Sukupuolistuneen verkkoväkivallan uhrien suojelemiseksi ja tukemiseksi ehdotuksessa esitetään ensin, mitkä uhrien ryhmät olisi otettava huomioon. Tarkoituksena on olla

mahdollisimman kattava, kun otetaan huomioon moniperusteisuus ja uhrien erityistarpeet. Tämän jälkeen ehdotukseen sisältyy useita toimia uhrien suojelemiseksi ja tukemiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään tarpeeseen parantaa ja helpottaa ilmoittamista ja välttää toissijainen uhriksi joutuminen. Oikeusalan ammattilaisten ja uhrien kanssa tekemisissä olevien ammattilaisten kouluttaminen on ratkaisevan tärkeää tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
Näiden toimien ohella on olemassa erityisiä tukipalveluja, jotka on pantava täytäntöön tai joita on laajennettava kattamaan myös sukupuolistuneen verkkoväkivallan uhrit (auttavat puhelimet, turvakodit).
Toinen lainsäädäntöaloitteen osa-alue liittyy rikosoikeuteen ja sukupuolistuneen verkkoväkivallan syytteeseenpanoon. EU:n on voitava vahvistaa vähimmäissäännöt sukupuolistuneen verkkoväkivallan syytteeseenpanon varmistamiseksi. Liitteessä olevassa suosituksessa ei täsmennetä kaikkia mahdollisia rikoksia ja raskauttavia seikkoja, koska digitaaliteknologian nopea kehitys voi luoda uusia verkkoväkivallan muotoja. Siinä annetaan komissiolle kriteerit näiden rikosten määrittelemiseksi.
Yhteisesittelijät katsovat kuitenkin, että sukupuolistuneeseen verkkoväkivaltaan liittyvien rikosten luettelon vahvistamisessa olisi otettava huomioon seuraavat teot:

- **verkossa tapahtuva häirintä** (mukaan lukien verkkokiusaaminen, seksuaalisesti eksplisiittisen materiaalin ei-toivottu vastaanottaminen, kiusaaminen)
- **verkkovainoaminen**
- **tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvät yksityisyyden loukkaukset** (mukaan lukien yksityisten tietojen tai kuvien käyttö, jakaminen ja manipulointi, mukaan lukien intiimit tiedot ilman suostumusta, kuvaperusteinen seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalisten kuvien luvaton luovuttaminen, doksaus, identiteettivarkaudet)
- **etävalvonta tai -tarkkailu** (myös mobiililaitteiden vakoilusovellusten kautta)
- **uhkaukset** (mukaan lukien suorat uhkaukset ja väkivallalla uhkailu, kiristäminen, seksuaalinen kiristäminen)
- **seksistinen vihapuhe** (mukaan lukien väkivaltaisen sisällön julkaiseminen ja jakaminen, seksististen tai sukupuolittuneiden kommenttien ja loukkausten käyttö, naisten solvaaminen näiden omien näkemysten esittämisen ja sukupuolisten ehdotusten torjumisen vuoksi)
- **itsemurhaan** tai anoreksiaan yllyttäminen ja psyykkisesti vahingoittava käytös
- **tietokonevahingot** tiedostoille, ohjelmille ja laitteille, hyökkäykset verkkosivustoille ja muille digitaalisille viestintäkanaville
- **luvaton käyttö** (matkaviestintä, sähköpostit, pikaviestit tai sosiaalisen median tilit)
- yhteydenottokieltojen rikkomiset, kun ne on asetettu tuomioistuimen päätöksellä
- **suoranainen väkivalta**.

Lopuksi aloitteessa korostetaan tarvetta laatia selkeä strategia eriteltyjen ja vertailukelpoisten tietojen keräämiseksi ja raportoimiseksi asianomaisilta viranomaisilta. Jos EU haluaa luoda asianmukaiset puitteet sukupuolistuneen väkivallan, myös verkkoväkivallan, tai yleensä naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi, sen on voitava kerätä ja julkaista tietoja sukupuolistuneen verkkoväkivallan eri muodoista. Komission olisi jäsenvaltioiden

toimittamien tietojen ohella toimitettava säännöllisesti Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomus direktiivin täytäntöönpanosta sekä mahdollisista toimenpiteistä/muutoksista direktiivin parantamiseksi.

Loppupäätelmä

Sukupuolistunutta väkivaltaa, myös verkkoväkivaltaa, pahentavat edelleen erilaiset yhteiskunnalliset haasteet, kuten covid-19-pandemiaan liittyvän kriisin aikana on äskettäin nähty, eikä ole olemassa poliittista tahtoa asettaa se painopisteeksi. Sukupuolten tasa-arvon saavuttaminen edellyttää, että poistetaan kaikenlainen sukupuolistunut väkivalta ja esteet, jotka estävät naisia toteuttamasta oikeuksiaan täysimääräisesti. Jäsenvaltiot käsittelevät sukupuolistunutta verkkoväkivaltaa eri tavoin. Yhdenmukaistetun määritelmän ja yhteisen lähestymistavan puuttumisen lisäksi muita ongelmia ja haasteita ovat muun muassa seuraavat: aliraportointi, yleisön ja lainvalvontaviranomaisten rajallinen tietoisuus, riittämätön tuki uhreille sekä ilmiötä koskevan tutkimuksen ja tietämyksen puute. Jotta siis voidaan vauhdittaa sukupuolistuneen väkivallan kitkemistä sekä verkossa että sen ulkopuolella, meidän on oltava valmiita tutkimaan sukupuolistuneen väkivallan taustalla olevia syitä, sen mahdollistavia järjestelmiä sekä sitä pahentavia tekijöitä. Kaikentyyppisen sukupuolistuneen väkivallan perimmäiset syyt ovat samat, minkä vuoksi tarvitaan lakeja ja politiikkoja, joilla niihin puututaan kokonaisvaltaisesti. Istanbulin yleissopimus on toistaiseksi kattavin kansainvälinen yleissopimus oikeudellisesta kehyksestä, jolla suojellaan naisia ja tyttöjä kaikenlaiselta väkivallalta, ehkäistään sitä, nostetaan siitä syytteitä ja poistetaan se. Vaikka yleissopimuksen ratifiointi on edelleen neuvostossa kesken, EU:n ei pitäisi odottaa, koska jokainen odotukseen tuhlattu päivä tuo uusia sukupuolistuneen väkivallan uhreja. Ehdotetulla lainsäädäntöaloitteella pyritään torjumaan tätä ilmiötä. Siinä käytetään kokonaisvaltaista lähestymistapaa tiettyjen menettelytapojen kriminalisoimiseksi mutta myös niiden uhrien tukemiseksi ja suojelemiseksi.